

Robert Feenstra

Robert Feenstra i jego „Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis”

Holendersko-belgijski kwartalnik „Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis”, na okładce którego figurują także tytuły francuski: „Revue d'histoire du droit” oraz angielski: „The Legal History Review”, jest w Polsce mało znany i rzadko czytany, choć należy do periodyków znakomitych, na Zachodzie wysoko cenionych i często cytowanych w piśmiennictwie historycznoprawnym. Od 1950 r. jego redaktorem jest belgijski historyk prawa Robert Feenstra. Niniejszy tekst zawiera lakoniczną z natury rzeczy charakterystykę pisma i jest skromnym wyrazem uznania i podziwu polskiego środowiska historyków prawa dla Jego redaktora w związku z niezwykłym jubileuszem.

„Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis” powstał w roku 1918, założony z inicjatywy holenderskiego prawnika i historyka, E.M. Meijersa, znanego badacza i organizatora nauki, który w posiadaniu własnego czasopisma widział możliwość poluznienia więzów zależności, na jakie humanistyka holenderska narażona była ze strony nauki francuskiej i zwłaszcza niemieckiej, a przede wszystkim upatrywał szansę publikowania prac przez młodych autorów. Miał być zresztą otwarty dla wszystkich badaczy, bez względu na narodowość i poglądy polityczne; miał służyć wymianie informacji naukowej, być forum ścierania się naukowych poglądów, miejscem naukowej krytyki i międzynarodowej współpracy. Istotnie już w latach dwudziestych i trzydziestych redakcji udało się przyciągnąć do współpracy wielu znanych autorów z bliskiej zagranicy – flamandzkojęzycznych Belgów oraz dalszej – Anglików, Francuzów, Włochów, Hiszpanów i Niemców, którzy na łamach tego pisma upowszechniali osiągnięcia swoich środowisk i dzięki ugruntowującej się jego renomie sami zdobywali międzynarodową sławę. Druga wojna światowa i okupacja Holandii przez wojska hitlerowskie przerwały ukazywanie się pisma na całym dziesięć lat. „Tijdschrift” odrodził się w 1950 r., już jako wspólny periodyk Holendrów i Belgów, z komitetem redakcyjnym w międzynarodowej obsadzie. Na jego stronicach zaczęły się pojawiać teksty we wszystkich językach zachodnich, również w niemieckim, który w pierwszych powojennych numerach występował rzadziej.

Po wojnie skryształizował się ostatecznie obecny profil pisma. „Tijdschrift” poświęca swe łamy przede wszystkim prawu rzymskiemu i jego recepcji w krajach Europy Zachodniej; zamieszcza teksty o prawie antycznym, w szczególności o instytucjach prawa rzymskiego, udziela swych łamów me-

todologicznym aspektem romanistyki prawniczej, chętnie zwraca się ku problemom prawa rzymskiego jako punktu odniesienia dla różnych aspektów powszechnej historii prawa. Obecna w poszczególnych zeszytach jest klasyczna myśl prawników starożytnego Rzymu. Drugim wielkim polem badań, prezentowanym na łamach pisma, jest prawo wieków średnich na Zachodzie, przede wszystkim prawo prywatne, proces sądowy, orzecznictwo, wielkie kodyfikacje. Wiele zeszytów „Tijdschriftu” przynosi znakomite edycje źródeł prawa i źródeł poznania prawa z tej epoki. Trzecia dziedzina obejmuje historię prawa XVI i XVII w., czas rewolucji niderlandzkiej, epokę Grocjusza, Spinozy oraz Pufendorfa. Prawa „narodowe” poddawane są rozbiorowi z rozmaitej perspektywy; z reguły jest to komparatystyka uprawiana z uwzględnieniem trwałych wartości prawa rzymskiego. Wiek XVII stanowi na kartach pisma w zasadzie cezurę *ad quem*, choć trzeba z naciskiem podkreślić wielkie i coraz większe zainteresowanie *common law*. Oczywiście reprezentowana jest w piśmie także historia ustroju (np. ustrój miast, historia stanów i zgromadzeń stanowych, ustrój polityczny Francji), ale z reguły w takim tylko stopniu, w jakim służy ona postępowi badań nad historią prawa *sensu stricte*. Wyraźnie zarysowany profil sprzyja z pewnością wysokiemu poziomowi drukowanych w piśmie prac, przyciągając specjalistów o ustalonej reputacji naukowej. Na łamach „Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis” piszą znani i uznani historycy prawa, tacy m.in. jak: Jean Gaudemet (Paryż), Karl W. Nörr (Tybinga), Rudolpho C. Van Caenegem (Gandawa), Leopold Génicot (Lowanium), André Gouron (Montpellier), Michael Stolleis (Frankfurt/M), Günter Wesener (Graz), Stephan Kuttner (Bonn), Theo Mayer-Maly (Salzburg), Johannes Arndt (Münster), M.H. Crawford (Londyn), John Gilissen (Bruksela), Jean Imbert (Paryż), Hans Hattenhauer (Kilonia) czy Louis Carlen (Fribourg/Szwajc.).

Pismo jest doskonale redagowane. Jego układ jest prosty a zarazem elastyczny. Każdy z zeszytów składa się z kilku rozpraw, znakomicie prowadzonego działu recenzji i kroniki. Sposób prezentowania tej ostatniej można uznać za wzorcowy. Rozpoczyna ją niezwykle cenny przegląd zawartości kilkudziesięciu czasopism i wydawnictw ciągłych. Wśród nich dwa razy w roku figuruje „Czasopismo Prawno-Historyczne”. Kronika zawiera także dane o bieżących wydarzeniach naukowych, w szczególności o kongresach, konferencjach, kolokwiah i sympozjach międzynarodowych. Nie zapomina się o zmarłych badaczach, poświęcając im wspomnienia.

Od z górą pół wieku pismem kieruje jako redaktor naczelny i członek Komitetu Redakcyjnego wybitny holenderski historyk prawa, Robert Feenstra.

Robert Feenstra urodził się 5 października 1920 r. w Batawii (dziś Dżakarta) w ówczesnych Indiach Holenderskich. Po ukończeniu liceum klasycznego w Amsterdamie podjął w 1938 r. studia prawnicze na Uniwersytecie Muncyjalnym w Amsterdamie. Pierwsze wyróżnienie stało się jego udziałem w roku 1943, kiedy to zdobył złoty medal za zwycięstwo w organizo-

wanym przez macierzysty Wydział konkursie z zakresu podstawowych problemów prawa rzymskiego. Terror w kraju okupowanym przez hitlerowców zmusił Go do przerwania studiów. Kontynuował je i ukończył w latach 1945-1946 na Uniwersytetach w Bernie i Lozannie. W Lozannie został też asystentem znanego cywilisty i historyka prawa Philippe Meylana. Po krótkim czasie zdecydował się jednak powrócić do Holandii, gdzie objął stanowisko asystenta R. Hoetinka, profesora prawa rzymskiego i historii prawa na Uniwersytecie w Amsterdamie. W 1949 r. uzyskał doktorat na podstawie dysertacji: *Reclame en revindicatie (Etude historique sur le droit du vendeur d'effete mobiliere non payee de reclamer ses effets, notamment en rapport avec la regle de Justinian Inst. 2.1.42)*. W tym samym roku otrzymał powołanie na profesurę historii prawa holenderskiego (i propedeutyki studiów prawniczych) na Uniwersytecie w Utrechcie. W 1952 r. przeszedł na Uniwersytet w Lejdzie, obejmując opuszczoną przez J.C. van Ovena katedrę prawa rzymskiego. W Lejdzie przeżył Robert Feenstra lata najżywszej aktywności twórczej i organizacyjnej. Tu pracował aż do przejścia na emeryturę w roku 1985, tu tworzy i działa do dziś.

Bibliografia prac naukowych Roberta Feenstry, licząca prawie 400 pozycji i publikowana na łamach „Tijdschrift” z okazji kolejnych jubileuszy Autora, zawiera teksty znane i wartościowe. Kontury Jego twórczych zainteresowań pokrywają się z tematyką prezentowaną na łamach „Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis” i można sądzić, że to one inspirowały pismo a nie odwrotnie.

Na czołowym miejscu figurują w niej prawo rzymskie i jego recepcja w Europie, ze szczególnym uwzględnieniem Holandii. Poświęcił im Robert Feenstra najbardziej znane swe książki: *Fata iuris romani. Etudes d'histoire du droit* (1974), *Romeinsrechtelijke grondlagen van het Nederlands privaatrecht* (1990) i *Le droit romain et l' Europe* (1995) oraz cenione monumentalne wydawnictwa: *Textus iuris romani* (1987), *Corpus iuris civilis* (t. I – IV, 1993 – 1997) i *Das römisch holändische Recht* (wyd. wespół z R. Zimmermannem, 1992). Drugą dziedziną zainteresowań jest historia prawa prywatnego w średniowieczu. Poświęcił mu Autor obszernie dzieło: *Le droit savant au moyen âge et sa vulgarisation* (1986) i wielce użyteczną *Bibliographie zum römischen Recht im Mittelalter, 1100 – 1500* (1987). Wciąż wraca w Jego twórczości zafascynowanie Hugonem Grocjuszem: Grocjusz jako pisarz czasu przełomu, Grocjusz jako autor fundamentalnego *De iure belli ac pacis*, Grocjusz jako teoretyk prawa natury, Grocjusz na tle dyskursu o państwie w Holandii, Grocjusz jako systematyk prawa, Grocjusz a prawo deliktowe, Grocjusz jako teoretyk prawa morza, inspiracje hiszpańskie w twórczości Grocjusza, Grocjusz a europejskie prawo prywatne. R. Feenstra badał też przenikanie praw narodowych na grunt Holandii w XVI i XVII w. i odwrotnie – oddziaływanie instytucji prawa holenderskiego na systemy prawa krajów sąsiednich. Szereg wnikliwych, przyjętych do naukowego obiegu konsta-

tacji zawierają Jego prace poświęcone historii życia naukowego w Europie, nauczaniu prawa, uniwersytetom, wybitnym prawnikom, stanowi prawnicze-
mu jako profesji (por. *Seventeenth-century Leyden Law Professors and their Influence on the Development of the Civil Law* (1975) oraz *Legal Scholarship and Doctrines of Private Law* (1996). Na uwagę zasługują zupełnie pomijane w piśmiennictwie polskim prace Feenstry poświęcone rzymsko-holenderskiemu prawu w Afryce Południowej w czasie kolonizacji tego kraju w XVII w.

Zasługi naukowe i organizacyjne wzbudziły głębokie uznanie w świecie: przyniosły wyróżnienia i godności. W roku 1965 otrzymał Robert Feenstra swój pierwszy doktorat honoris causa – na Uniwersytecie w Dijon: w latach następnych doktorat honorowy nadały Mu inne renomowane Uczelnie: Uniwersytet w Sienie (1967), Uniwersytet w Montpellier (1969), Uniwersytet w Gandawie (1972), Uniwersytet w Rennes (1975), Uniwersytet w Glasgow (1977), Uniwersytet Paryż II (1981), Uniwersytet w Bolonii (1987), Uniwersytet w Orleanie (1992), Uniwersytet w Pretorii (1992) i Uniwersytet w Kapsztadzie (1994). W ślad za doktoratami honorowymi przyszły wyróżnienia państwowe: w 1972 r. Robert Feenstra został komandorem Orderu Zasługi Republiki Włoskiej, w 1979 – kawalerem Orderu Holenderskiego Lwa, zaś w 1985 – komandorem Orderu Leopolda II.

Wyróżnienia szły w parze z niebywałą aktywnością i ruchliwością w organizowaniu międzynarodowego życia naukowego. Od 1973 r. jest Robert Feenstra członkiem Holenderskiej Królewskiej Akademii Nauk (Academie Royale des Sciences des Pays-Bas), od 1963 pełni godność członka korespondenta Akademii Prawodawstwa w Tuluzie (Academie de Legislation de Toulouse), od 1966 jest członkiem Królewskiej Akademii w Brukseli (Academie a Bruxelles), od 1972 – członkiem Akademii Nauk w Getyndze (Akademie der Wissenschaften in Göttingen). Od 1975 r. jest honorowym członkiem korespondentem Amerykańskiego Stowarzyszenia Historii Prawa (American Society for Legal History). W 1977 i w 1986 r. był visiting fellow w All Souls College, zaś w 1992 r. w Marton College w Oksfordzie. W 1981 r. wybrany został członkiem zagranicznym Accademia Nazionale dei Lincei w Rzymie, a w 1985 r. członkiem korespondentem Akademii Brytyjskiej (British Academy). W latach 1962–1964 był dziekanem Wydziału Prawa Uniwersytetu w Lejdzie. W latach 1984–1987 był wiceprezydentem, a od 1987 jest prezydentem Société Jean Bodin pour l'histoire du droit des pays flamands, picards et wallons w Lille. Od 1965 r. pełni funkcję wiceprezydenta komitetu wykonawczego Société d'histoire du droit w Paryżu. W latach 1961–1965 był skarbnikiem, a latach 1965–1990 sekretarzem generalnym, od 1990 r. jest prezydentem Association internationale d'histoire du droit et des institutions. W latach 1965–1990 był przewodniczącym Zagranicznej Rady Naukowej w Instytucie Maxa Plancka Europejskiej Historii Prawa we Frankfurcie/M., zaś w latach 1975–1990 równocześnie prze-

wodniczącym Komisji Naukowej (Fachausschuss) tegoż Instytutu. W latach 1974–1985 był wiceprezydentem, w latach 1985–1995 prezydentem, a od 1995 jest prezydentem honorowym Międzynarodowej Komisji Historii Uniwersytetów (Commission internationale pour l’histoire des universites). Od 1964 r. jest zarazem przewodniczącym Międzynarodowego Komitetu dla publikacji książek prawniczych z niemieckiego obszaru językowego na Uniwersytecie w Orleanie.

Robert Feenstra położył swą twórczością badawczą i swymi osiągnięciami na polu organizowania nauki historii prawa poważne zasługi. Z okazji pięknego jubileuszu życzymy My, by jak najdłużej swe dzieło kontynuował.

JULIUSZ BARDACH (Warszawa), HENRYK OLSZEWSKI (Poznań)